بسم الله الرحمن الرحيم

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓް
ދިވެހިރާއްޖެ

ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތް

- **ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު:** 2023/HC-A/102
- **އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް:** އަޙްމަދު ޒާކިރު، މއ. ގަންނާހައުސް، މާލެ
- **އިސްތިއުނާފު ރައްދުވި ފަރާތް:**
  1. އިސްމާޢީލް ޝާކިރު، މއ. ގަންނާހައުސް، މާލެ
  2. ނާޒްނީން ހަމީދު، މއ. ގަންނާހައުސް، މާލެ
  3. ނާހިދާ މުޙައްމަދު، މއ. ގަންނާހައުސް، މާލެ
  4. ސިއާދާ މުޙައްމަދު، މއ. ގަންނާހައުސް، މާލެ
  5. ފަރީދާ އަލީ، މއ. ގަންނާހައުސް، މާލެ
- **މައްސަލައިގެ ބާވަތް:** ތަރިކަ

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:

ފަނޑިޔާރު ދީބާނާޒް ފަހުމީ
ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީދު
ފަނޑިޔާރު ހުޒައިފާ މުޙައްމަދު

ނިމުނު ތާރީޚު: 07 ޖުމާދަލްއާޚިރާ 1445 / 22 ޑިސެމްބަރު 2023

ހައިކޯޓުގައި މައްސަލަ ރަޖިސްޓްރީ ކުރެވުނު ތާރީޚު:

23	ޝަޢުބާން	1444
15	މާރިޗު	2023

އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު މައްސަލަ:

- **ނަންބަރު:** 07/B10C/2019
- **ނިޔާވި ކޯޓު:** ތިލަދުންމަތީ ދެކުނުބުރީ ހަނިމާދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓު
- **ބާވަތް:** ތަރިކަ
- **ހުށަހެޅުން ތާރީޚު:** 28 ނޮވެމްބަރު 2019
- **ނިމުން ތާރީޚު:** 17 ޖަނަވަރީ 2023

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް

އަޙްމަދު ޒާހިރު، ހދ. [illegible]، [illegible]

އިސްތިއުނާފަށް ޖަވާބުދޭ ފަރާތް

އިސްމާޢީލް [illegible]، ހދ. [illegible]، [illegible]
[illegible] [illegible]، ހދ. [illegible]، [illegible]
ނާޒިމާ މުޙައްމަދު، ހދ. [illegible]، [illegible]
[illegible] މުޙައްމަދު، ހދ. [illegible]، [illegible]
ފަރީދާ ޢަލީ، ހދ. [illegible]، [illegible]

ޤާނޫނީ ވަކީލް:

[illegible] [illegible]، ހދ. [illegible]، [illegible]

[illegible] 1/2002- [illegible]
[illegible] 15 [illegible]

ޤަޟިއްޔާ ހިނގާދިޔަ ގޮތުގެ ޚުލާޞާ (މި ބައިގައި ޤަޟިއްޔާ ހުށަހެޅުން ސަފުހާގެ އަދި ޤަޟިއްޔާ ބެލި ފަރާތުގެ ޚުލާޞާ ކުރެވިފައެވެ.)

ވަޤާއިޢު

1. މި މައްސަލައަކީ، ތިލަދުންމަތީ ދެކުނުބުރީ ކުރިނބީ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 07/B10C/2019 ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް އެދި، ހދ. ޒަންކާހައުސް، ވާދެ، އަޙްމަދު ޒާހިރު[1] (މީގެފަހުން "އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތް" ނުވަތަ "އަޙްމަދު ޒާހިރު" ކަމަށްބުނެފައިވާ) ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ހުށަހެޅުމުން ބަލައިގަތާ ޤަޟިއްޔާއެކެވެ.

2. މި ޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިއުނާފު ހުށަހަޅާ ފަރާތްތަކަކީ ހދ. ޒަންކާހައުސް، ވާދެ، އިސްމާޢީލް ޝަރީފު[2] އާއި، ހދ. ޒަންކާހައުސް، ވާދެ، ނާޒިމާ ޙަމީދު[3] އާއި، ހދ. ޒަންކާހައުސް، ވާދެ، ޝަރީފާ އަޙްމަދު[4] އާއި، ހދ. ޒަންކާހައުސް، ވާދެ، ސިއްތާރާ އަޙްމަދު[5] އަދި ހދ. ޒަންކާހައުސް، ވާދެ، ޒަރީނާ ޢަލީ[6] (މީގެފަހުން "އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތައް" ނުވަތަ "އިސްމާޢީލް ޝަރީފު"، "ނާޒިމާ ޙަމީދު"، "ޝަރީފާ އަޙްމަދު"، "ސިއްތާރާ އަޙްމަދު"، "ޒަރީނާ ޢަލީ" ކަމަށްބުނެފައިވާ) އެވެ.

---

[1] ދިވެހި ރައްޔިތެއްގެ ކާޑު ނަންބަރު A044237.

[2] ދިވެހި ރައްޔިތެއްގެ ކާޑު ނަންބަރު A061006

[3] ދިވެހި ރައްޔިތެއްގެ ކާޑު ނަންބަރު A054822.

[4] ދިވެހި ރައްޔިތެއްގެ ކާޑު ނަންބަރު A061890.

[5] ދިވެހި ރައްޔިތެއްގެ ކާޑު ނަންބަރު A055844.

[6] ދިވެހި ރައްޔިތެއްގެ ކާޑު ނަންބަރު A048155.

މައްސަލައިގެ ކުރިންހިނގާފައިވާގޮތް

3. މި މައްސަލައިގައި މިހައިތަނަށް ލިބިފައިވާ ލިޔުންތަކުން ބަލާއިރު، މއ. [illegible]، މާލެ، މުޙައްމަދު ރަޝީދު، 09 ޖުލައި 1983 ދުވަހު ނިޔާވެފައިވާއިރު، އަލްމަރްޙޫމް މުޙައްމަދު ރަޝީދުގެ ތަރިކާއާގުޅޭގޮތުން ކޯޓުތަކުގައި މިހައިތަނަށް 3 (ތިނެއް) ދަޢުވާއެއް ހިނގާފައިވާކަން ފެނެއެވެ. އަދި އަލްމަރްޙޫމް މުޙައްމަދު ރަޝީދުގެ ތަރިކާއާމެދު ގޮތްނިންމުމުގައި ބައިބައިން އެކިކޯޓުތަކުގައި ވަކިވަކި ދަޢުވާތަކެއް ހިނގާފައިވާކަމާއި، މިގޮތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ސިވިލްކޯޓުގައި ބެލެވުނު މައްސަލަތަކާއި، މިގޮތުން ކުރިންހިނގާފައިވާގޮތް މި ނިންމުމުގައި ތަފްސީލުކޮށްލަމެވެ.

4. މި އިސްތިއުނާފު މައްސަލައިގެ ތެރެއިން ލިބިފައިވާ ލިޔުންތަކުން ބަލާއިރު، އަލްމަރްޙޫމް މުޙައްމަދު ރަޝީދުގެ ތަރިކައާ ގުޅޭގޮތުން އެންމެފުރަތަމަ ހިނގުނު މައްސަލައަކީ 23 އޮކްޓޫބަރު 2006 ދުވަހު މައްސަލަ ހުށަހަޅުއްވުމުން، މަދަނީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 721/MC/2006 ދަޢުވާއިން ބަލާފައިވާ މައްސަލައެވެ. އަދި އަލްމަރްޙޫމް މުޙައްމަދު ރަޝީދު ނިޔާވިއިރު ވާރިސުންގެ ގޮތުގައިވަނީ މުޙައްމަދު ރަޝީދުގެ މަންމަ މަރްޔަމް މުޙައްމަދުއާއި، އަނބި ފަރީދާ އަލީއާއި، ދަރިން ޚަދީޖާ އަޙްމަދު ޒާހިރުއާއި، އިސްމާޢީލް ޝާކިރުއާއި ސިޔާދާ މުޙައްމަދުއާއި ނާދިޔާ މުޙައްމަދުއާއި ނާޒީން މުޙައްމަދުއާއި ޖުމްލަ 7 (ހަތެއް) ވާރިސުންނެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ބެލެވިދިޔަ މައްސަލަ މަދަނީ ކޯޓަށް ހުށަހެޅުނުއިރު އަލްމަރްޙޫމް މުޙައްމަދު ރަޝީދުގެ މަންމަ މަރްޔަމް މުޙައްމަދު ނިޔާވެފައެވެ.

5. މަދަނީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 721/MC/2006 ދަޢުވާގައި، އަލްމަރްޙޫމް މުޙައްމަދު ރަޝީދުގެ ތަރިކައިގެ [illegible] މއ. [illegible] [illegible] ގޭގައިހުރި [illegible] އިމާރާތްތަކާއި [illegible]

ތަންތަނަކަށް ހުރިހާގެ ހުރިބަޔަކުން ސާބިތުކޮށްދީފައެވެ. އަދި މަދަނީ ކޯޓުން [illegible] ސާފުކުރެއްވިއިރު، އަލްމަރުޙޫމް މުޙައްމަދު ޙަބީބުގެ ވާރިސުންނަށް [illegible] މައްސަލައާއި [illegible] ބަހާލާފައިވެއެވެ.

6. މަދަނީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 721/MC/2006 ޤަޟިއްޔާއިން، އަލްމަރުޙޫމް މުޙައްމަދު ޙަބީބުގެ ވާރިސުންގެ ތެރޭގައި [illegible]. [illegible] ގެސްޓްހައުސް [illegible]، މުޙައްމަދު ޙަބީބުގެ ވާރިސުންގެ ތެރެއިން، މަންމަ މަރްޔަމް [illegible] 28/168 ބައި، އަނބި [illegible] [illegible] 21/268 ބައި، [illegible] ހާރޫނާއި، އިސްމާޢީލް [illegible] ކޮންމެ ދަރިއަކަށް 34/168 ބައި، [illegible] ދަރިކަލުންނާއި، ނާދިރާ ދަރިކަލުންނާއި، [illegible] [illegible] ކޮންމެ ދަރިއަކަށް 17/168 ބައި [illegible] ބަހާލާފައިވެއެވެ.

7. އަލްމަރުޙޫމް މުޙައްމަދު ޙަބީބުގެ ތަރިކައާ ގުޅޭގޮތުން ކުރިއަށްގެންދިޔުން [illegible] ޤަޟިއްޔާއަކީ، 25 ޑިސެމްބަރު 2007 ދުވަހު ހުށަހެޅުމުން މަދަނީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2086/MC/2007 ޤަޟިއްޔާއިން ބަލާފައިވާ މައްސަލައެވެ.

8. މަދަނީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2086/MC/2007 ޤަޟިއްޔާއަކީ، އަލްމަރުޙޫމް މުޙައްމަދު ޙަބީބުގެ ތަރިކައިގައި ހިމެނޭ [illegible]. ގެސްޓްހައުސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އަލްމަރުޙޫމް މުޙައްމަދު ޙަބީބުގެ ވާރިސުންގެ ތެރެއިން މަންމަ މަރްޔަމް [illegible] މަދަނީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 721/MC/2006 ޤަޟިއްޔާއިން ކަނޑައަޅާފައިވާ 28/168 ބައިގެ މިންވަރު [illegible]، މަރްޔަމް މުޙައްމަދުގެ ވާރިސުންގެ ތެރެއިން ފިރިހެންދަރި ދ. [illegible]، [illegible] [illegible]، ދ. [illegible] [illegible] [illegible]، މ. [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible]، މަރްޔަމް [illegible] [illegible] [illegible]، އަލްމަރުޙޫމް މުޙައްމަދު ޙަބީބުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބަލާފައިވާ މައްސަލައެކެވެ.

9. މަދަނީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 721/MC/2006 ޤަޟިއްޔާގެ ސަބަބުތަކުގައި، އަލްމަރުޙޫމް މުޙައްމަދު ޙަބީބުގެ ތަރިކައިން، މަންމަ އަލްމަރުޙޫމާ މަރްޔަމް މުޙައްމަދުއަށް ދ. [illegible] [illegible]

[illegible] 28/168 [illegible] 154/1008 [illegible] 232/1008 [illegible] 130/1008 [illegible].

10. [illegible] 28 [illegible] 2019 [illegible] 07/B10C/2019 [illegible].

[illegible]

11. [illegible].

"[illegible] (A044237: [illegible]) [illegible]

މައްސަލާގައި [illegible] 30 [illegible]، [illegible]

[illegible]، [illegible]

[illegible]، [illegible]

[illegible]، [illegible] 7 [illegible]،

[illegible]،

[illegible]

[illegible] "[illegible]" [illegible]

[illegible].

[illegible]، [illegible]

[illegible] / [illegible] (A048155) [illegible]

[illegible] / [illegible] ([illegible]:A044237)[illegible]، [illegible]

[illegible]،

[illegible] 6 [illegible]، [illegible]

[illegible] "[illegible]" [illegible] /

[illegible] ([illegible]:A044237) [illegible]، [illegible] (A061006)

[illegible]، [illegible]، [illegible] (A054822) [illegible]، [illegible]، [illegible]

(A061890) [illegible]، [illegible]، [illegible] (A055844) [illegible]، [illegible]،

[illegible]،

[illegible]."

[illegible]

12. [illegible]

[illegible] 2 ([illegible]) [illegible].

މި މައްސަލައިގެ އިސްތިއުނާފު ފޯމުގައިވާ ނުކުތާގެ ތަފްސީލާއި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި ދެކެވުނު މައިގަނޑު ވާހަކަތައް ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްފައި އޮތިއެވެ.

13. މއ. ޖެނެރަލަށް، ޢަބްދުލް ޣަނީގެ ފޮތުން ނޯ. ކިތާބު ހާޝިޔާ ޝަރަޙު ކުރަނިކ މައްސަލައިގެ، އެއާގެ ބައިގެ، އެވެފަރާތް މުޅިއެކަށް ބަލާފައިވާ ނަމަވެސް ބަހުސްކުރި ކޯޓުގައިވާ ހދ. ކުރިމަތި، "މަންޒޫރު" އޮފީހާ ބަންޑާރަ ގޮޅިގައިވާ އެކުލަވައި ދަރުމަވަންތަ އިޖްތިހާދުކޮށް ޝަރީޢަތުގެ އަސާސުތައް ވާރިސުންގެ ފުދުމަށް ބަހައިދިނުމުގެ ކުރަނިކ މައްސަލައިގެ ވާރުތަވެރިކަމެއް، ބަންޑާރަގޮޅިގެ ބިމަކީ އޮއްޓަރުގައި ހަމަވެފައިވާ ފާތުމަތު މުހައްމަދުގެ ތަރިކައިގެ ހިއްސާ މުދަލުގައި ހިމެނޭ މުދަލެއްކަމަށް އެންގުނުކަމަށް، ބަންޑާރަގޮޅިގެ ބިން އެކަމި ހަވާލުކުރުމަށް ފާހަގަ ނިޔާވުމުން އެފަހަރުގެ ތަރިކައިގެ ބަހައިދިނުމަށް ވާރިސުންގެ ދުވަހެއް ނިންމާނުލައި އެނގޭނީއެވެ، އޮފީހަށް ރިޢާޔަތް މުޅިއެކަށް ބަލާފައިވާ ދަރުމަވަންތަ ރަސްމީ ހުށަހެޅިކަމަށް ބަލައިފައިވާ ކުރިމަތި "މަންޒޫރު" އޮފީހާ ބަންޑާރަގޮޅިގެބިން، މުޅިއެކަށް ރަސްމީ ތަރިކައިންނެވެ ވާރިސުންނަށް ހަމަހަމައަށް ޚިލާފުވާކަމަށްދާ އިސްތިއުނާފުކުރާތީ ވަކިއެއްގޮތަށް ނިންމާފައިވާތީ، ޤާނޫނު ނަންބަރު 1/2002 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބިމުގެ ޤާނޫނު)ގެ[7] 15 ވަނަ މާއްދާއާއި، ޤާނޫނު ނަންބަރު 13/2010 (ވަސިއްޔަތުގެ ޤާނޫނު)ގެ[8] 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި، (ށ) ގެ 1 އަދި 2 ވަނަ ނަންބަރާ ޚިލާފުވާކަމަށެވެ.

13.1. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީ އަދި ފިޤުހީ މަސްއަލަތަކާ ބަންޑާރަގޮޅިގެ ބިމަކީ އެބިން ރަސްމީގޮތުގައި ބަލާފައިވާ ބޭނުންތަކުގައި ހިމެނޭ މުދަލެއްކަމަށް، ބަންޑާރަގޮޅިގައި ބިމަކީ ދަރުމަވަންތަ ރަސްމީކަމަށް، އެބިން ރަސްމީ ރަސްމީގޮތުގައި ހިމެނޭ ބިމުގެ ހަމައެކަނި ނުކުތާތަކާ ބައިނަލް އަޤުވާމީ ޢިނާޔަތް ދިނުމުގެ އުސޫލުން ބަހައިނުދެވޭ، ބަންޑާރަބިން އެއީ ވާރިސުންގެ އުސޫލުން

---

[7] މިހާރު ބާޠިލް ޤާނޫނުތަކުގެ ބަދަލުކޮށްފައި.

[8] މިހާރު ވަސިއްޔަތުގެ ޤާނޫނުތަކުގެ ބަދަލުކޮށްފައި.

ބެލިގެން ނުދާނެކަމަށާއި، ބަންޑާރަގޯތީގައި [illegible] [illegible] މީހުންނަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ކަމަށެވެ.

13.2. މި މައްސަލައިގައި އަޙްމަދު [illegible] [illegible] ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވާ މައްސަލައަކީ ހދ. ކުރިނބި، "[illegible]" [illegible] ބަންޑާރަގޯތީގައިވާ [illegible].

13.3. ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 15 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އަދި (ށ)އަށް ބަލާއިރު، ބަންޑާރަ ގޯއްޗެއްގައިވާ [illegible] [illegible] ތަރިކައިގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

13.4. [illegible] ޤާނޫނުގެ 5 ވަނަ މާއްދާއަށް ބަލާއިރު، [illegible] [illegible] [illegible] އަމަލު ކުރަންވާނީ ޤާނޫނުއަސާސީއާއި، [illegible] މައްސަލައިގައި [illegible].

13.5. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން މޯލްޑިވްސް އެއަރޕޯޓްސް ކޮމްޕެނީ ލިމިޓެޑް ވ. ސަފްވިތް ރަޝީދު[9] ޤަޟިއްޔާގެ ފުރަގަސްކޮށްފައިވާ ނުކުތާތަކުގެ 8 ވަނަ ނަންބަރުގެ (ހ)ގައި، ކޯޓުން ހުށަހަޅާފައިވާ މުސްތަޤުބަލުގެ ގެއްލުން ފުރަތަމަ މަރުޙަލާގެ ކޯޓުން ފައިސަލާ ކުރަންވާނީ ދަޢުވާކުރާ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ވަޢުދުތަކުގެ މަޢުލޫމާތާއި ބިނާކޮށް ފައިސާކުރުވުމަށް އެދިފައިވާ ކަންތައްތަކަކީ، ދަޢުވާކުރާ ފަރާތުން ފައިސާކުރުވަން އެދިފައިވާ، އަދި ކޯޓުން ހުށަހެޅި ބަޔާންކުރި ވަޢުދުއެއްގެ މައްސަލައަކީ ފައިސާ ކަންކަން ނޫނެއްކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާކަމަށެވެ.

13.6. މީގެއިތުރުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ރަޝީދު އަލީ ކޯޕަރޭޝަން ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް ވ. އާމިނަތު މުޙައްމަދުދީދީ[10] ޤަޟިއްޔާގެ ސަރީޙަށް ނިންމުމުގެ ފުރަގަސްކުރުވާ ނުކުތާތަކުގެ (ހ)ގައި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސަރުކާރުގެ ކޯޓުތަކުން ހުށަހަޅާ މަދަނީ ދަޢުވާތަކާއި ގުޅިގެން އަދާކުރަންޖެހޭ ފީއެއްގެ ގޮތުގައި ދައްކާފައިވާ، ހުށަހަޅާފައިވާ ދަޢުވާގައި އެދިފައިވާ ކަންކަމާއި ކޯޓުން ސާބިތުވާ ކަންތައްތަކާއި ކަމުގައިވާނަމަ އެދެވިގެން އެދިފައިވާ އަދާކުރުމަށް ކޮށްދީފައިވާ ޚަރަދު ކުރުމުގެ ކަންތައްތަކުގައި، ދަޢުވާގައި އެދިފައިވާ ކަންތަކަކީ ސާބިތުކުރާ ނުވަތަ އެދިފައިވާ ގޮތަށް ޚަރަދުކުރުމުގެ ކަންކަމަށް ނިންމަވާ، ސާބިތުކުރާ ގޮތަކަށް ޚަރަދު ކުރުމުގެ ކަންތައްތައް ބަޔާންކޮށްފައިވާކަމަށެވެ.

13.7. މި މައްސަލައިގައި، ހ.ދ. ކުރިއަށް "މަޝްރޫޢު" އެގްރީމަންޓް ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ ބަޔާންތަކުން، އެއްބަސްވުމުގެ މުއްދަތުގެ ކުރީގެ ތަރުތީބުގެ ތަރުތީބުގެ ތިމާވެއްޓަކީ ނިމުނުއިރުގައި ވަރަށް ގިނަ ގިނަ ވަގުތު ފަހުން ދިރާސާކޮށްފައިވާ ބަދަލުތަކުގެ ބާރުތަކާއި ކުރިއަށް ބައިވެރިވި މަޝްރޫޢު ކުރިއަށް ގެންދިޔުމުގެ ސަބަބުން ކޯޓުން ކަނޑައަޅާފައިވާ ކަމަށާއި، މި މައްސަލައިގައި ވާރިސުންގެ ޙައްޤުތަކަށް ދެއްކުމުގެ ވަރަށްބޮޑު ބަދަލުތަކެއް ހުށަހަޅާފައިވާ ކުރިމަތިވެފައިވާ...

---

[9] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2013/SC-A/44 ޤަޟިއްޔާ

[10] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2010/HC-A/66 ޤަޟިއްޔާ

ރިޢާޔަތްކުރުން، ފަރިއާތުންގެ ގާނޫނާއި، ބިމާބެހޭ ގާނޫނާއި، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި

ވަޞިއްޔަތުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފަށްކަމަށެވެ.

13.8. މި މައްސަލައިގައި ބަހައިދިނުމަށް އެދިފައިވާ ހދ. ކުޅުދުއްފުށި، "ވެނީޖާ" އުތުރުބައި ބަންގަލާ ގޭގައިވާ އިމާރާތްތަކާއި ތަރިކައިގެ ބައެއްކަމުގައި، އަދި ތަރިކައިގެ އުސޫލުން ބަހައިދިނުމުގައި ނޯޓިސް، އަދި އެގްރީމެންޓް ހަމަހަމަކަމަށް ބަހައިދިނުމަށް އެދިފައިވާކަން އެނގެން ނެތުމުން، އެ ގޮތެއް ބަހާލެވޭނެ ވާރިސުންނަށް ހަމަހަމަކަމަށް ދޫކޮށްދިނުމަށް ކަނޑައަޅައިދިނުމަށް ބައިބަޔަށް ގޭގައިވާ ބިމުގެ ބަހައިދިނުމުގައި އެދިފައިވާ އުސޫލުން ޚިލާފަށްކަމަށެވެ.

13.9. ނަންބަރު ކޯޓު ދިފާޢުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ދިގުދެމިގެންދާ އެހެންކަމުން، 07/B10C/2019 ވަޞިއްޔަތުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ގޮތުގެ ތަފްޞީލު ދީފައިވާކަމެވެ.

13.10. ވަފާތުވި މަރުޙޫމް ޙުސައިން ފަހުމީގެ، ވާރިސުންނަކީ ދަރިން ރަޝީދުގެ މުޙައްމަދު އަލްމަރްޙޫމް މުޙައްމަދުއާއި، އަނބި ޒަރީނާ އަލީއާއި، ދަރިންކަމުގައިވާ އަޙްމަދު ޝާކިރާއި، އިސްމާޢީލު ސާބިރާއި، ނާޒިމް ހަމީދާއި، ނާޖިދާ މުޙައްމަދުއާއި، ސަލްމާ މުޙައްމަދު ކަމެވެ.

13.11. އުސޫލުން ތަރިކައިގެ ބަހާލާއިރު ވާރިސުންގެ ބައިތައް ކަނޑައެޅުމުގައި، ރަޝީދުގެ މުޙައްމަދު އަލްމަރްޙޫމް ދަރިން، މަންމަ ޙަވްވާ މުޙައްމަދަށް 28/168 ބައި، އަނބި ޒަރީނާ އަލީއަށް 21/168 ބައި، ދަރިންކަމުގައިވާ އަޙްމަދު ޝާކިރާއި، އިސްމާޢީލު ސާބިރަށް ކޮންމެ މީހަކަށް 34/168 ބައި، އަދި ނާޒިމް ހަމީދާއި، ނާޖިދާ މުޙައްމަދުއާއި، ސަލްމާ މުޙައްމަދުއަށް ކޮންމެ މީހަކަށް 17/168 ބައިކަމަށެވެ.

13.12. ތަރިކައިން ބައިވެރިވާން އަލްމަރްޙޫމް މުޙައްމަދު ރަޝީދުގެ ވާރިސުންގެ ތެރެއިން 5 ދަރިން ބުނެފައިވާކަމެވެ. އަދި އަލްމަރްޙޫމް މުޙައްމަދު ރަޝީދުގެ އަނބި ޒަރީނާ އަލީއަށް ދިމާވާނެ،

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible].

13.13. އަލްމަރްޙޫމް މުޙައްމަދު ރަޝީދު ނިޔާވުމުން [illegible] [illegible] މަރްޙޫމް މުޙައްމަދު [illegible] ހުރިހާ ވާރިސުން، ތަރިކައިގެ މި މައްސަލަ ހުށަހެޅިއިރު މަރްޙޫމް މުޙައްމަދު ނިޔާވެފައި ވާކަމަށެވެ. އަދި މަރްޙޫމް މުޙައްމަދުގެ ވާރިސުންގެ ގޮތުގައި ފިރިހެން ދަރިއަކާއި 3 (ތިނެއް) އަންހެން ދަރިން ތިބިކަމުގައި ވިދާޅުވިނަމަވެސް، މި މައްސަލަ ހިނގަމުން ދަރިކޮޅުން 2 (ދޭއް) އަންހެން ދަރިން ނިޔާވެފައި ވާކަމަށެވެ. އަދި މި މައްސަލައިގައި މަރްޙޫމް މުޙައްމަދުގެ ވާރިސުންގެ ތެރެއިން ދުނިޔާގައި މިހާރު [illegible] ބަޔެއް [illegible] ހުށަހަޅާފައިވާކަން އެނގެން ނެތްކަމަށެވެ.

13.14. މި މައްސަލައިގައި އިސްމާޢީލް ޝާހިދު ބުނެފައިވި، އަލްމަރްޙޫމް މުޙައްމަދު ރަޝީދުގެ ތަރިކައިން [illegible] އެއްޗެއް، އަދި އެހެން ވާރިސަކު [illegible] އެއްޗެއް [illegible] [illegible]. އަދި ވާރިސުންގެ ގޮތުގައި ހަމަހަމަކޮށް ބަހައިދިނުމަށް [illegible] ބުނެފައިވާކަމަށެވެ. އަލްމަރްޙޫމް މުޙައްމަދު ރަޝީދުގެ އަންހެން ދަރިންތަކުން [illegible] ތަރިކައިން [illegible] އަދި އެހެން ވާރިސަކު [illegible] އެއްޗެއް [illegible] [illegible].

14. އަލްމަރްޙޫމް މުޙައްމަދު ރަޝީދުގެ ތަރިކައިގައި ހިމެނޭ [illegible] "[illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ވާރިސުންގެ [illegible] [illegible] [illegible]، މުޙައްމަދު ރަޝީދުގެ ތަރިކައިގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި [illegible] [illegible] ވާރިސުން [illegible] [illegible] މައްސަލަ [illegible] [illegible] [illegible] 5 [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކޭސް ނަންބަރު 07/B10C/2019 ގެ މައްސަލައިގައި [illegible] [illegible] [illegible].

އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެދުނުގޮތް

15. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެދިފައިވަނީ ތިރީގައިވާ ގޮތަށެވެ.

15.1. "ސިވިލްކޯޓުގެ [illegible] ނަންބަރު 07/B10C/2019 ގެ ޝަރީޢަތުގައި ކުރައްވާފައިވާ ހުކުމް ބާތިލުކޮށް ދެއްވުން އެދެމެވެ."

15.2. "މި މައްސަލަ އަލުން ބެލުމަށްޓަކައި ދަށު ކޯޓަށް އަނބުރާފޮނުއްވާ ދެއްވުން އެދެމެވެ."

އިސްތިއުނާފަށް ޖަވާބުދާރީވާ ފަރާތުން ދައްކާފައިވާ ވާހަކަ

16. މި މައްސަލައާ ގުޅިގެން ބޭއްވުނު ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި، އިސްތިއުނާފަށް ޖަވާބުދާރީވާ [illegible] އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ދައްކާފައިވާ ވާހަކަތަކުގެ ޖަވާބުގައި ދައްކާފައިވާ މައިގަނޑު ވާހަކަތައް ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްލައި އޮވެއެވެ.

16.1. [illegible] ކޯޓުން [illegible] ފަރާތުން [illegible] މައްސަލައަކީ، [illegible] "[illegible]" [illegible] "[illegible]" [illegible]

ތަރިކައިގައި ނުހިމެނޭ [illegible] ވާރިސުންނަށް ހަމަހަމައަށް [illegible]

ނިންމަވާފައިވާކަމާއި، އެއީ ޤާނޫނާޚިލާފު ނިންމެވުމެއް ކަމަށެވެ.

16.2. އަލްމަރުޙޫމް މުޙައްމަދު ހަމީދުގެ ތަރިކަ ބެހުމަށް ވާރިސުން އެދުމުން، މި މައްސަލައިގެ އިސްތިއުނާފު ފޯމުގައި [illegible] [illegible] ތަނަވަސްކަމަށެވެ. އަދި ވާރިސުންގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ މުޙައްމަދު ހަމީދުގެ މަންމަ އަލްމަރުޙޫމާ މަރްޔަމް މުޙައްމަދު، މި ތަރިކަ ބެހުމުގެކުރިން ނިޔާވެފައިވާތީ، މަރްޔަމް މުޙައްމަދުގެ ވާރިސުންގެ ބައެއް ޝަރީޢަތުން ހޯދުމެއްނެތި، އެހެން ވާރިސުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކަމަށެވެ.

އިސްތިއުނާފު އަރުވާ ފަރާތުން އެދޭގޮތް

17. އިސްތިއުނާފު އަރުވާ ފަރާތުން ޝަރީޢަތުގެ ކުރިމަތީގައި އެދިފައިވަނީ ތިރީގައިވާގޮތަށެވެ.

> "މައްސަލަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 07/B10C/2019 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]."

ޝަރީޢަތުން ފާހަގަކުރެވުނު ކަންތައްތައް

18. މި މައްސަލައިގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ މައިގަނޑު ޝަކުވާއަކީ، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކޯޓުން މައްސަލަ ނިންމާފައިވަނީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޚިލާފަށްކަމަށެވެ. މި މައްސަލައިގެ އިސްތިއުނާފު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

19. މި މައްސަލައިގައި ކަންހިނގާފައިވާ ގޮތް ބަލާއިރު، [illegible] ކަންކަން [illegible] ހިނގާފައިވާކަމަށް ބުރަވެވެއެވެ.

19.1. އަހްމަދު ޢާރިފުގެ ފަރާތުން [illegible] ކުޅުދުއްފުށީ [illegible] މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުން [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] ނަމުގައި ރަޖިސްޓްރީ ކޮށްފައިވާ [illegible] ކުންފުނި، "[illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މައްސަލައެވެ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، މައްސަލަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

19.2. މި މައްސަލައިގައި ހުށަހަޅާފައިވާ [illegible] ބަލާއިރު، [illegible] ކުޅުދުއްފުށީ [illegible] މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުން މައްސަލަ [illegible] މައްސަލައިގެ [illegible] [illegible] [illegible]

20. މި ނިންމުމުގެ ނަންބަރު 13.2، 13.4 އިން 13.7، 13.13 އަދި 14 ނުކުތާގައި، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ކަންކަމަށް [illegible]، މި މައްސަލައާ [illegible] [illegible] ކުޅުދުއްފުށީ [illegible] މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުން މައްސަލަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible][11] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible][12] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 5 [illegible] [illegible] (ހ)ގައި [illegible] [illegible]، މި މައްސަލައިގައި، [illegible] [illegible] 46

---

[11] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2013/SC-A/44 ޤަޟިއްޔާ.

[12] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2010/HC-A/66 ޤަޟިއްޔާ.

ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގެ ދަށުން، މައްސަލަތަކުގައި ކަންހިނގާފައިވާގޮތް އަދުން ބުރުމަށްޖެހިކަމުގައި ދަރުމަޖެހި

ތަޙުޤީޤުކުރަންޖެހޭ މައްސަލަތަކެވެ.

21. އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން ހުށަހެޅި ކަންކަމުގެ ތެރެއިން، ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 15 ވަނަ މާއްދާ ތަޢާރުޒު ކުރަންޖެހޭގޮތް ގެޒެޓްކޮށް މި ނިންމުމުގެ ނަންބަރު 13.1 އާއި 13.4 ނުކުތާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންކަމާ ގުޅޭގޮތުން ފާހަގަކުރެވޭ ކަންކަން ތިރީގައިއެވަނީއެވެ.

21.1. ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 15 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގައި، ބަންޑާރަ ގޯއްޗެއް ދޫކުރެވިފައިވާ ޝަރުތު ވަކިކުރެއްޖެނަމަ، އެ ގޯއްޗެއްގައިވާ އިމާރާތް ނުއަތުލާ މުދާ، ވަރިކަމުގެ އަށް ދިމާވާ މުދަލުގައި، އެ ގޯއްޗެއް ވަކިވިޔަކަސް ބަޔަކަށް ވަކިކޮށްދެވިދާނެކަމަށް ބުނެވިފައެވެ. އަދި ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 15 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގައި، ބަންޑާރަ ގޯއްޗެއް ދޫކުރެވިފައިވާ ޝަރުތު ވަކިކުރެއްޖެނަމަ، އެ ގޯއްޗެއްގައިވާ އިމާރާތް ނުއަތުލާ މުދާތަކަށް، ވަރިކަމުގެ އަށް ދިމާވާ އެއްބަޔަކު ނަމުގައި، އެބައިމީހުން އުޅުނަމަ، އެ ގޯއްޗެއް ބަޔަކަށް ވަކިވަކި ބަޔަކަށް ހަރުއަޅިފައިވާ ބޭނުމުގައި ބުނެވިފައެވެ.

21.2. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން އަޙްމަދު ހަސަން ވ. އިބްރާހީމް ހަސަން އަދި[13] ގެ ޤަޟިއްޔާގައި، ފަނޑިޔާރު ޝުޖާއު މުޙައްމަދުގެ ރައުޔުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ ތިރީގައިވާގޮތަށެވެ.

> ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ "އެއްގެއެއްގެ ބިމުގައި ހުރިހާ އަންހެނެއްގެ ތަރިކަ" މި ޢިބާރާތް ސީދާގޮތުގައިވާ 41 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަންޑާރަނާއިބު އެކަން ފުރިހަމައިގެ އެއްބަސްވުމަކުން ސަރުކާރުން ޝަރީޢަތަށް ފޮނުވަން ވިއްކުމަށް، އެކި ފަރާތް ފުރާތުގެ އަތުގައި ބިމުގައި ނުވަތަ މިނަކަށް ނުވަތަ ފަރާތަކަށް ދޫކުރެވިފައިވާ ބަންޑާރަ ބިމުގައި ހުރިހާ އިމާރާތެއް، ދާއިމީ ފަދަ ބިމުގެ ތެރެއިވާ ތަނެއްގެ ބަދަލު ނުވަތަ އެ ބަންޑާރަ ބިމުގައި، އެ ބިމެއް ދޫކުރުމުގައިވާ ފަރާތުގެ ތަނަކަށްވެސް. މި މާއްދާގެ (ހ)

---

[13] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/HC-A/267 ޤަޟިއްޔާ.

[illegible]

21.3. [illegible]

21.4. [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނުގެ 15 ވަނަ މާއްދާގެ

[illegible] [illegible].

22. އެހެންކަމުން، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން މި މައްސަލައިގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނުގެ 15 ވަނަ މާއްދާ [illegible] [illegible] [illegible].

މައްސަލަ ނިންމަން ފެންނަގޮތް

23. ބުނެވިދިޔަ ސަބަބުތަކަށްޓަކައި، ތިރީގައިވާ ގޮތުގެމަތިން ނިންމަން ފެނެއެވެ.

23.1. [illegible] [illegible] [illegible] މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 07/B10C/2019 [illegible] ނިންމުން ބާޠިލު ކުރުމާއި، އަދި

23.2. މި މައްސަލައިގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ މައްސަލައިގައި [illegible] [illegible] [illegible]، މައްސަލައިގައި [illegible] ނިންމުމަށްޓަކައި، މި މައްސަލަ [illegible] [illegible] [illegible] މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓަށް [illegible] ކުރުމަށް ނިންމަން ފެނެއެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ އިޚްތިޔާރު ބަޔާންކޮށްދިނުން

24. މި ފައިސަލާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ނިންމުމުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި މި ނިންމުން އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ހުށަހެޅުމުގެ ޙައްޤު މައްސަލައިގެ [illegible] ލިބިގެންވެއެވެ. އެގޮތުން، އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށް ހުށަހެޅުމުގެ މުއްދަތަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން މައްސަލަ ނިންމާ ތާރީޚުން

ފެށިގެން 30 (ތިރީސް) ދުވަހެވެ.[14] އަދި އެ މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި ޝަރީޢަތް [illegible] [illegible] ޚަސްމުންނަށް [illegible]، އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ މުއްދަތު ގުނަން [illegible] [illegible] ޝަރީޢަތް [illegible] [illegible] ޚަސްމުންނަށް [illegible] [illegible] [illegible].[15] [illegible]، ޝަރީޢަތް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].[16]

ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަރީފުގެ ޤައުލު

25. މި މައްސަލައިގައި ފަނޑިޔާރު [illegible] ޝަރީފުގެ ޤައުލަށް ތާއީދުކުރަމެވެ.

ފަނޑިޔާރު ޝުޢައިބު މުޙައްމަދުގެ ޤައުލު

26. މި މައްސަލައިގައި ފަނޑިޔާރު [illegible] ޝަރީފުގެ ޤައުލަށް ތާއީދުކުރަމެވެ.

ޙުކުމް

ދެންފަހެ، ބުނެވިދިޔަ ކަންކަން އެގޮތުގެމަތިން ހުރުމުން، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކޯޓުގެ ނަންބަރު 07/B10C/2019 ޤަޟިއްޔާގެ ނިންމުން ބާޠިލުކޮށް، މި ޤަޟިއްޔާގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، މި މައްސަލަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

---

[14] ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (ސިވިލް އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ).

[15] ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (ސިވިލް އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ).

[16] ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (ސިވިލް އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ).

މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓަށް މި މައްސަލަ ރިމާންޑުކުރުމަށް، މި މައްސަލަ ބެލި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލީހުގެ އިއްތިފާގުން، މިޤަރާރު މިއަދު ޙުކުމް ކުރީމެވެ.

މިޤަޟިއްޔާ ގައި ޙުކުމް ކުރީ:

ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީދު

ފަނޑިޔާރު ދީފާނާޒް ފަހުމީ
(ރިޔާސަތު)

ފަނޑިޔާރު ހުޒައިފާ މުޙައްމަދު